

סוגיית מצוות לימוד תורה נלמדת באופן שמצריך עיון. חז"ל מלמדים אותנו שהאב חייב ללמד את בנו תורה, ומתוך כך אנו למדים ששניים פטורות ממצוות לימוד תורה. 'כל שאחרים מצווים ללמדו הוא מצווה ללמד את עצמו' שנאמר "ולמדתם אותם את בניכם". כלומר, יש לאב ללמד את הבן, ע"כ יש לו את החובה ללמוד תורה. וכך גם מסתפקת הגמרא מי קודם? האב או הבן, ועונה הגמרא שהאב קודם, ומבאר הקרית ספר כך את הקדימות האב על הבן (פ"א מצוה יב):

היה הוא רוצה ללמוד ובנו גם כן, **הוא קודם לבנו דכיון שחייבו הכתוב ללמד הוא לבנו**, מסתמא הרי הוא מלומד.

כלומר, כל לימודו הוא בשביל ללמד את בנו. וכן הרמב"ם בהלכות פותח (הלכה א' בהלכות ת"ת) בפטורים מלימוד תורה, ולאחר מכן (ה"ב) 'כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו'. והדבר מפתיע מדוע לא הקדים את לימוד האב לפני לימוד הבן? (רק בהלכה ח' אמר 'כל איש מישראל חייב בלימוד תורה')

הגמרא דנה עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה, וכך לשון הגמרא (שם ל):

עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה? אמר רב יהודה אמר שמואל: כגון זבולון בן דן, שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד, הלכות ואגדות.

רב יהודה בשם שמואל עונה שחייב אדם ללמד את בנו תורה כמו 'זבולון בן דן' ת"ח שהיה בזמנם (שסביו לימדו). ומפרטת הגמרא מה לימדו, מקרא משנה וכו'. נחלקו הראשונים מה הכוונה 'עד היכן חייב ללמד את בנו' האם עד היכן בדורותיו? (מאירי) או עד היכן מבחינת הכמות? (עי' רבינו חננאל בן שמואל) ועולה מרש"י שבתחילה הבינה הגמרא שמדובר עד היכן בכמות, ולאחר מכן סברה שהשאלה עולה גם על עד היכן מבחינת הדורות. ויש לעיין, מדוע הגמרא איננה שואלת בצורה פשוטה או כמות או דורות? ועוד מדוע היא עונה תשובה מורכבת, כזבולון בן דן? שאין אנו מכירים אותו!

לאחר מכן מביאה הגמרא שתי משמעויות של לימוד תורה לצאצאים, וזה לשון הגמרא (שם):

ולמדתם אותם את בניכם - ולא בני בניכם, ומה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך? לומר לך, **שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות!**.. אמר ריב"ל: **כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני**, שנאמר: והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה: יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב.

אב המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו עד סוף כל הדורות. ומבאר המהרש"א (ד"ה והודעתם) משום שהבן ילמד את בנו, והוא את בנו, וכולם יצאו מכוחו!

סב המלמד את נכדו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, מפני שהסב קיבל מאביו והוא מאביו עד משה רבינו שקיבל מה' בסיני (הסבא מבטא את הצד העתיק יומין, מהר סיני עד אליי).

עולה מהאמור שכלימוד התורה יש שני צדדים, אחד מהעבר והשני אל העתיד. ההבנה שהתורה ממשיכה ואיננה פוסקת מאותו "קול גדול ולא יסף" עד סוף כל הדורות אל הנצח. ונראה שעומק הדברים תלויים בהבנה של סוד לימוד התורה.

התורה איננה דבר פרטי, אלא היא הופעה כללית שיורדת אל הפרטים "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב". התורה היא עוברת בירושה, היא השייכת אל הכלל. המעבר בין הדורות מדגיש כי התורה היא איננה חכמה ככל החוכמות.

בכל החוכמות מספיק כמה אחדים שיודעים פיזיקה, הנדסה, משפטים ופסיכולוגיה. אך התורה הקדושה עוברת מאב לבן, ומבן לבנו, עד סוף כל הדורות. משום שהיא מתחילה בנצח ומסתיימת בנצח, **האב והבן מבטאים את הקשר הטבעי והחיבור אל החיים. התורה מדריכה את האדם בחייו הכלליים, היא שנותנת לו כוח ותעצומות לעמוד בכל האתגרים.** היא שמעמידה את האומה על רגליה, ויותר מזה היא היסוד עליה העולם עומד וממנו הוא קיים.

חז"ל מדגישים שהמצווה ללמוד תורה מתחילה מלימוד התורה אל הדורות הבאים, כלומר, התורה היא מופיעה בהופעת הכלל. היא שנותנת חיים אל העולם, וזרכה גם הפרט מתמלא אורה. ע"כ מקדים הרמב"ם את החובה ללמד את הבן לפני חובת לימוד האדם "ולמדתם אותם את בניכם".

נראה שאולי כך צריך להבין את הגמרא. חז"ל שואלים עד היכן לימוד תורה, כלומר לימוד התורה כאמור מתבטאת בהופעה של חיים בין בהעברתה ובין בכמותה. בתחילה סברה הגמרא שמדובר רק בכמות, **אך התשובה של שמואל היתה שהדגש הראשוני הוא 'עד היכן' במספר הדורות!** וכך אומר רש"י (ד"ה כזבולון):

ועד היכן נמי דקאמרינן, הכי קאמרינן! עד היכן אדם חייב ללמוד תורה **בדורותיו** אמר רב יהודה לבנו ולבן בנו.

ונראה שהיה חשוב לחז"ל להביא **דוגמא חיה בזמן הזה**, ושעתידה גם לא להיפסק מהעולם עד העולם ("תלמיד שהיה בימיהם" רש"י).